

EL

EL

EL

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 18.12.2009
COM(2009)694 τελικό

**ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

Ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών — 2010

{SEC(2009) 1706}

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	Εισαγωγή.....	3
2.	Κυριότερες εξελίξεις.....	4
2.1.	Διαφορές μεταξύ των φύλων	4
2.2.	Πολιτικές και νομοθετικές εξελίξεις.....	6
3.	Προκλήσεις και πολιτικοί προσανατολισμοί.....	8
3.1.	Ενίσχυση της συνέργειας μεταξύ ισότητας των φύλων και απασχόλησης για να τονωθεί η ανάκαμψη και η βιώσιμη ανάπτυξη	8
3.2.	Στήριξη της συμφιλίωσης μεταξύ εργασίας και ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες	9
3.3.	Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της ισότητας των φύλων.....	10
3.4.	Πρόληψη και καταπολέμηση της βίας που συνδέεται με το φύλο	11
3.5.	Μετατροπή της δέσμευσης για την ισότητα των φύλων σε δράση και αποτελέσματα	12
4.	Συμπεράσματα	12

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποβάλλει κάθε χρόνο έκθεση στο εαρινό ευρωπαϊκό συμβούλιο σχετικά με τις εξελίξεις όσον αφορά την ισότητα των φύλων στα κράτη μέλη της ΕΕ και παρουσιάζει τις μελλοντικές αλλαγές και προτεραιότητες. Η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και κοινή αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΕ έχει συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην προώθηση των γυναικών και στη βελτίωση της ζωής των γυναικών και των ανδρών, μέσω μιας σημαντικής νομοθεσίας περί ίσης μεταχείρισης και μέσω της ρητής ενσωμάτωσης της διάστασης της ισότητας των φύλων στις πολιτικές και στα μέσα της ΕΕ. Υπάρχει μια θετική τάση για μια κοινωνία και αγορά εργασίας με μεγαλύτερη ισότητα των φύλων· ωστόσο οι ανισότητες των φύλων επιμένουν, κυρίως εις βάρος των γυναικών. Η τρέχουσα οικονομική κρίση έχει προκαλέσει ανησυχίες ότι τα επιτεύγματα όσον αφορά την ισότητα των φύλων διατρέχουν κίνδυνο και ότι οι επιπτώσεις της ύφεσης θα ασκήσουν μεγαλύτερη πίεση στις γυναίκες. Η ύφεση θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως επιχείρημα για να περιοριστούν ή να περικοπούν τα μέτρα σχετικά με την ισότητα των φύλων, και η ανάλυση των εθνικών απαντήσεων στην κρίση επιβεβαιώνει αυτόν τον κίνδυνο. Εντούτοις, αυτή η εποχή της κρίσης προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία αλλαγής, δεδομένου ότι η ισότητα των φύλων αποτελεί προϋπόθεση για βιώσιμη ανάπτυξη, απασχόληση, ανταγωνιστικότητα και κοινωνική συνοχή. Οι φορείς χάραξης πολιτικής έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν πολιτικές που θα καταστήσουν την αγορά εργασίας και την κοινωνία περισσότερο ίσες ως προς τα φύλα στο μέλλον.

Μολονότι το οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο έχει αλλάξει, η κρίση δεν έχει μεταβάλει τις σχετικές προκλήσεις, όπως η καλύτερη λειτουργία των αγορών εργασίας, η βιωσιμότητα και η επάρκεια της κοινωνικής προστασίας ή η γήρανση της κοινωνίας. Οι πολιτικές για την ισότητα των φύλων αποτελούν μέρος της απάντησης σ' αυτές τις αλλαγές, αλλά η κρίση ενισχύει την ανάγκη να καταδείξουν οι εν λόγω πολιτικές την καλή σχέση κόστους/αποτελεσματικότητάς τους.

Το 1910 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα ανανεώσει τη δέσμευσή της να προωθήσει την ισότητα των φύλων, υιοθετώντας μια στρατηγική ισότητας των φύλων, για να δώσει συνέχεια στην τρέχουσα πορεία της όσον αφορά την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών. Επίσης, θα επικαιροποιηθεί η στρατηγική της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση, και είναι σημαντικό ότι η ισότητα των φύλων παγιώνεται στη στρατηγική της ΕΕ για το 2020. Το 2010 είναι επίσης το ευρωπαϊκό έτος που είναι αφιερωμένο στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, που θα υπογραμμίσει την ανάγκη λήψης αποτελεσματικών μέτρων για την ένταξη των ευάλωτων ομάδων. Επιπλέον, είναι η 15η επέτειος της πλατφόρμας δράσης του Πεκίνου, όπου θα αξιολογηθεί η πρόοδος στους διάφορους τομείς δράσης. Έτσι, παρουσιάζεται η δυνατότητα δημιουργίας ισχυρότερης συνέργειας μεταξύ των διαφόρων στρατηγικών που θα επανεξεταστούν το 2010.

2. ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

2.1. Διαφορές μεταξύ των φύλων

Η καταπολέμηση των επίμονων ανισοτήτων μεταξύ των φύλων σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας είναι μια μακροπρόθεσμη πρόκληση, δεδομένου ότι συνεπάγεται διαρθρωτικές αλλαγές και αλλαγές συμπεριφοράς, καθώς και επαναπροσδιορισμό των ρόλων των γυναικών και των ανδρών. Η πρόοδος είναι αργή και οι διαφορές μεταξύ των φύλων επιμένουν όσον αφορά τα ποσοστά απασχόλησης, την πληρωμή, τις ώρες εργασίας, τις θέσεις ευθύνης, τον επιμερισμό της φροντίδας του νοικοκυριού και των οικιακών καθηκόντων, καθώς και τον κίνδυνο φτώχειας.

Η **αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών** στην αγορά εργασίας είναι μια θετική εξέλιξη και αποτελεί σημαντική συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη της ΕΕ, αντιστοιχώντας στο ένα τέταρτο της ετήσιας οικονομικής ανάπτυξης από το 1995¹. Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών αυξήθηκε κατά 7,1 ποσοστιαίες μονάδες την τελευταία δεκαετία και έφθασε το 59,1% το 2008, ποσοστό που είναι κοντά στον στόχο της Λισαβόνας (60% το 2010), μολονότι το ποσοστό αυτό ποικίλλει μεταξύ των κρατών μελών, από κάτω του 40% έως άνω του 70%. Η μέση διαφορά μεταξύ των ποσοστών απασχόλησης των γυναικών και των ανδρών μειώθηκε στις 13,7 ποσοστιαίες μονάδες το 2008 από 18,2 ποσοστιαίες μονάδες το 1998.

Εντούτοις, η οικονομική κρίση, η οποία διέκοψε αυτή τη θετική τάση, είχε σημαντικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας και στην ανεργία. Μεταξύ του Μαΐου 2008 και του Σεπτεμβρίου 2009, το ποσοστό ανεργίας σε επίπεδο ΕΕ αυξήθηκε για τους άνδρες (από 6,4% σε 9,3%) ταχύτερα από ό,τι για τις γυναίκες (από 7,4% σε 9%). Οι ανδροκρατούμενοι τομείς της βιομηχανίας και των κατασκευών επλήγησαν βαριά. Ωστόσο, τους τελευταίους μήνες, τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών και των ανδρών αυξάνονται με τον ίδιο ρυθμό, αντικατοπτρίζοντας πιθανώς μια επέκταση της κρίσης σε άλλους τομείς, που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ανάμειξη των φύλων από ό,τι εκείνοι που επλήγησαν πρώτοι. Επιπλέον, σε δώδεκα κράτη μέλη η ανεργία παραμένει υψηλότερη μεταξύ των γυναικών. Τέλος, δεδομένου ότι οι θέσεις εργασίας των γυναικών επικεντρώνονται στον δημόσιο τομέα, θα μπορούσαν να πληγούν δυσανάλογα με απώλειες θέσεων εργασίας λόγω δημοσιονομικών περικοπών.

Η εμπειρία από προηγούμενες κρίσεις δείχνει ότι η απασχόληση των ανδρών γενικά ανακάμπτει γρηγορότερα από ό,τι των γυναικών². Για τα άτομα που καθίστανται άνεργοι, **ο κίνδυνος να μην επαναπασχοληθούν είναι υψηλότερος για τις γυναίκες**. Η εστίαση στην εξέλιξη των ποσοστών ανεργίας κατά τη διάρκεια της ύφεσης είναι σημαντική, αλλά μπορεί να κρύψει άλλες λιγότερο ορατές τάσεις, συμπεριλαμβανομένης της υπερεκπροσώπησης των γυναικών μεταξύ των ανενεργών ατόμων (οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν περισσότερο από τα δύο τρίτα των 63 εκατομμυρίων ατόμων μεταξύ 25 και 64 ετών που είναι ανενεργά στην ΕΕ) ή μεταξύ των ατόμων που πλήττονται με μερική ανεργία (απασχολούμενοι με μερική απασχόληση που θα επιθυμούσαν να εργάζονται περισσότερες ώρες), οι οποίοι δεν καταχωρίζονται κατ' ανάγκη ως άνεργοι.

¹ ΟΟΣΑ (2008) – Gender and sustainable development. Maximising the economic, social and environmental role of women (Τα φύλα και η βιώσιμη ανάπτυξη. Μεγιστοποίηση του οικονομικού, κοινωνικού και περιβαλλοντικού ρόλου των γυναικών).

² Smith, M. (2009) 'Analysis Note: Gender equality and recession', EGGE.

Οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να έχουν **μειονεκτική θέση στην αγορά εργασίας**, π.χ. λόγω της υψηλότερης επίπτωσης των προσωρινών συμβάσεων, της ακούσιας μερικής απασχόλησης και μιας επίμονης δυσμενούς διαφοράς αμοιβών (17,6% κατά μέσο όρο στην ΕΕ το 2007) –με επιπτώσεις στις αποδοχές ολόκληρης της ζωής τους, στην κοινωνική προστασία και στις συντάξεις τους–, πράγμα που συνεπάγεται υψηλότερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας, ιδίως όταν συνταξιοδοτούνται. Το 2007, το ποσοστό κινδύνου φτώχειας ήταν στις γυναίκες (17%) υψηλότερο από ό,τι στους άνδρες (15%), και η διαφορά αυτή ήταν ιδιαίτερα μεγάλη για τους ηλικιωμένους (22% για τις γυναίκες σε σχέση με 17% για τους άνδρες) και για τους μονογονείς (34%). Η κατάσταση των ατόμων που αντιμετωπίζουν πολλαπλά μειονεκτήματα είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Τέλος, τα νοικοκυριά θα επηρεαστούν σοβαρότερα από την έλλειψη εσόδων (λόγω απώλειας της εργασίας) στις χώρες όπου κυριαρχεί ακόμη το μοντέλο σύμφωνα με το οποίο ο άνδρας συντηρεί την οικογένεια, πράγμα που υπογραμμίζει την ανάγκη για περαιτέρω υποστήριξη του μοντέλου σύμφωνα με το οποίο αποκτάται εισόδημα τόσο από τον άνδρα όσο και από τη γυναίκα.

Πέρα από την τρέχουσα οικονομική κρίση και τις επιπτώσεις της στις γυναίκες και στους άνδρες, είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη οι **μακροχρόνιες προκλήσεις** που επηρεάζουν την ισότητα των φύλων στην αγορά εργασίας. Μολονότι το επίπεδο εκπαίδευσης μεταξύ των γυναικών έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια και οι γυναίκες πλέον υπερτερούν σε σχέση με τους άνδρες στους πτυχιούχους πανεπιστημίου (το 59% των πτυχιούχων σε όλους τους κλάδους το 2006 στην ΕΕ), οι γυναίκες συνεχίζουν να εστιάζονται σε τομείς στους οποίους κατά παράδοση κυριαρχούν οι γυναίκες και οι οποίοι συχνά χαρακτηρίζονται από χαμηλές αμοιβές (υγεία και υπηρεσίες φροντίδας, εκπαίδευση κ.λπ.) και κατέχουν λιγότερες υπεύθυνες θέσεις σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Η έλλειψη πρόσβασης σε υπηρεσίες φροντίδας εξαρτώμενων ατόμων (παιδιά, άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένοι), επαρκών συστημάτων λήψης αδειών και ευέλικτων εργασιακών ρυθμίσεων και για τους δύο γονείς συχνά εμποδίζει τις γυναίκες να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας ή να εργάζονται με πλήρη απασχόληση. Το 2008, οι γυναίκες εργάστηκαν με μερική απασχόληση σε ποσοστό 31,1%, ενώ οι άνδρες εργάστηκαν με μερική απασχόληση σε ποσοστό 7,9%. Λαμβανομένου υπόψη του ποσοστού απασχόλησης σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης, η διαφορά μεταξύ των φύλων έχει απλώς μειωθεί ελαφρώς από το 2003, και μάλιστα έχει αυξηθεί σε εννέα κράτη μέλη.

Οι γυναίκες με παιδιά εργάζονται λιγότερο (-11,5 ποσοστιαίες μονάδες στο ποσοστό απασχόλησης) από ό,τι οι γυναίκες χωρίς παιδιά, ενώ οι άνδρες με παιδιά εργάζονται περισσότερο από ό,τι οι άνδρες χωρίς παιδιά (+6,8 ποσοστιαίες μονάδες). Η έντονη αυτή επιρροή της μητρότητας/πατρότητας στη συμμετοχή στην απασχόληση συνδέεται με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων και με την **έλλειψη ιδρυμάτων φροντίδας των παιδιών** σε πολλά κράτη μέλη. Παρά την αύξηση όσον αφορά την παροχή φροντίδας στα παιδιά τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς στόχους³, τα ποσοστά κάλυψης παραμένουν κάτω από τους εν λόγω στόχους σε πολλές χώρες, ιδίως για παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών. Η **φροντίδα**

³

Το 2002 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε τα κράτη μέλη να εξαλείψουν τα αντικίνητρα για τη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό και να καταβάλουν κάθε προσπάθεια, λαμβάνοντας υπόψη τη ζήτηση για ιδρύματα φροντίδας των παιδιών και σύμφωνα με τα εθνικά πρότυπα παροχής της, ώστε να παρέχεται έως το 2010 φροντίδα για τουλάχιστον το 90% των παιδιών ηλικίας μεταξύ 3 ετών και της ηλικίας κατά την οποία πηγαίνουν υποχρεωτικά στο σχολείο, και τουλάχιστον το 33% των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών.

άλλων εξαρτώμενων μελών έχει επίσης έντονη επιρροή στη δυνατότητα των γυναικών και των ανδρών να παραμένουν στην αγορά εργασίας, πρόκληση η οποία επιδεινώθηκε με τη γήρανση του πληθυσμού. Το 2005, περισσότεροι από 20 εκατομμύρια ευρωπαίοι ηλικίας 15 έως 64 ετών (12,8 εκατ. γυναίκες και 7,6 εκατ. άνδρες) είχαν ευθύνες φροντίδας για ενήλικα εξαρτώμενα άτομα. Αυτή η ευθύνη φροντίδας διαδραματίζει κάποιο ρόλο στο χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών ηλικίας 55 έως 64 ετών (36,8% το 2008, 18,2 μονάδες χαμηλότερα από το ποσοστό των ανδρών). Η έλλειψη επαρκών μέτρων εξισορρόπησης της εργασίας με την ιδιωτική ζωή μπορεί επίσης να επηρεάσει την απόφαση των γυναικών και των ανδρών να μην έχουν παιδιά ή να έχουν λιγότερα παιδιά, πράγμα προβληματικό όσον αφορά τη γήρανση του πληθυσμού και το μελλοντικό εφοδιασμό της αγοράς εργασίας, και, ως εκ τούτου, την οικονομική ανάπτυξη. Σε χώρες με ευνοϊκές συνθήκες όσον αφορά τη φροντίδα των παιδιών, με δυνατότητα γονικής άδειας και ρυθμίσεις ευέλικτου ωραρίου εργασίας, τόσο τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών όσο και τα ποσοστά γεννήσεων είναι υψηλότερα.

Μολονότι τα τελευταία χρόνια αυξήθηκε ο αριθμός των γυναικών που συμμετέχουν στη **λήψη αποφάσεων** ή που κατέχουν θέσεις λήψης αποφάσεων στην ΕΕ, η εξουσία εξακολουθεί να είναι σαφώς στα χέρια των ανδρών, τόσο στα πολιτικά όσο και στα οικονομικά επίπεδα. Στην ΕΕ, κατά μέσο όρο, μόνο μία στους τέσσερις εθνικούς βουλευτές και υπουργούς των εθνικών κυβερνήσεων είναι γυναίκα, μολονότι η κατάσταση ποικίλλει από ένα κράτος μέλος σε άλλο. Κάποια πρόοδος σημειώθηκε μετά τις εκλογές του 2009 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, όπου το ποσοστό των γυναικών αυξήθηκε από 31% σε 35%. Στον οικονομικό τομέα, τα αριθμητικά στοιχεία είναι λιγότερο θετικά και, για παράδειγμα, οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν μόνο ένα στα 10 μέλη του διοικητικού συμβουλίου των ευρωπαϊκών εταιρειών blue-chips και το 3% μεταξύ των επικεφαλής των διοικητικών συμβουλίων.

2.2. Πολιτικές και νομοθετικές εξελίξεις

Το 2009 χαρακτηρίστηκε από τον αντίκτυπο της παγκόσμιας οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης στην πραγματική οικονομία και στις αγορές εργασίας. Η ΕΕ θέσπισε στο τέλος του 2008 ένα ευρωπαϊκό σχέδιο ανάκαμψης⁴, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για τη διατήρηση των γυναικών και των ανδρών στην απασχόληση. Τον Μάιο του 2009, στο πλαίσιο της συνόδου κορυφής για την απασχόληση, συζητήθηκε ο αντίκτυπος της κρίσης και επαρκείς πολιτικές απαντήσεις. Η Επιτροπή πρότεινε μια «κοινή δέσμευση για την απασχόληση»⁵, η οποία έχει ως στόχο τον περιορισμό του κοινοτικού αντικτύπου της κρίσης και αναγνωρίζει την ανάγκη να ενισχυθεί η ισότητα των φύλων στις απαντήσεις στην κρίση. Πρόσφατη ανάλυση των εθνικών απαντήσεων στην κρίση επιβεβαιώνει τον κίνδυνο υποβάθμισης του καθεστώτος των πολιτικών ισότητας ή μείωσης των προϋπολογισμών που διατίθενται γι' αυτές τις πολιτικές⁶. Ορισμένα μέτρα σχετικά με την ισότητα των φύλων ματαιώθηκαν ή καθυστέρησαν, και πιθανές μελλοντικές περικοπές στους δημόσιους προϋπολογισμούς ενδέχεται να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην απασχόληση των γυναικών και στην προώθηση της ισότητας.

⁴ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/104692.pdf

⁵ COM(2009) 257 τελικό.

⁶ Smith M. and Villa P. (2009) Gender equality, employment policies and the crisis in EU Member States, EGGE.

Εντούτοις, σημειώθηκαν επίσης ορθές πρακτικές σε ορισμένα κράτη μέλη, τα οποία δρομολόγησαν προγράμματα προκειμένου να στηρίζουν τον τομέα της φροντίδας⁷.

Η συμβουλευτική επιτροπή για τις ίσες ευκαιρίες μεταξύ γυναικών και ανδρών εξέδωσε γνώμη σχετικά με τη διάσταση της ισότητας των φύλων στην απάντηση στην οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση⁸, συμπεριλαμβανομένων συστάσεων σχετικά με την ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των φύλων στα μέτρα για την ανάκαμψη και στη στρατηγική της ΕΕ για το 2020.

Στο πλαίσιο της σουηδικής προεδρίας, το συμβούλιο εξέδωσε συμπεράσματα⁹ σχετικά με τη σημαντική συμβολή που μπορούν να έχουν οι πολιτικές για την ισότητα των φύλων στη βιώσιμη ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη, καθώς και σχετικά με την ανάγκη ενίσχυσης της διάστασης της ισότητας των φύλων στη στρατηγική της ΕΕ για το 2020. Το Συμβούλιο εξέδωσε επίσης συμπεράσματα¹⁰ σχετικά με την εφαρμογή της πλατφόρμας δράσης του Πεκίνου, βάσει έκθεσης που καταρτίστηκε από την προεδρία της ΕΕ.

Το Συμβούλιο επέτυχε πολιτική συμφωνία όσον αφορά την πρόταση οδηγίας σχετικά με την εφαρμογή της αναθεωρημένης συμφωνίας-πλαισίου για τη γονική άδεια η οποία συνήφθη από τους ευρωπαϊκούς κοινωνικούς εταίρους¹¹. Αυτή θα οδηγήσει σε αύξηση της διάρκειας της γονικής άδειας, θα καταστήσει μέρος της μη μεταβιβάσιμο, προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι πατέρες να επωφελοούνται από τη γονική άδεια, και θα προσφέρει το δικαίωμα αίτησης για ευέλικτες εργασιακές ρυθμίσεις για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα μετά την επιστροφή από γονική άδεια. Το Συμβούλιο επέτυχε επίσης πολιτική συμφωνία ενόψει της έκδοσης κοινής θέσης σχετικά με την προτεινόμενη αναθεώρηση της οδηγίας για την ίση μεταχείριση των αυτοαπασχολούμενων και των συμβοηθουσών συζύγων¹², όπου θα πρέπει ακόμη να συμφωνηθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ένα κοινό κείμενο, ενώ η πρόταση αναθεώρησης της οδηγίας σχετικά με την άδεια μητρότητας¹³ είναι υπό συζήτηση από τους νομοθέτες της ΕΕ. Η Επιτροπή εξέδωσε έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2002/73/ΕΚ σχετικά με την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας¹⁴. Σημειώνεται πρόοδος στην εφαρμογή της οδηγίας, αλλά χρειάζεται ακόμη να καταβληθούν προσπάθειες σε πολλά κράτη μέλη προκειμένου να επιτευχθεί η σωστή μεταφορά της στο εθνικό δίκαιο.

Η Επιτροπή ενέκρινε πρόταση απόφασης-πλαισίου του Συμβουλίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και για την προστασία των θυμάτων¹⁵. Το 2009 ήταν επίσης το πρώτο έτος εφαρμογής των «κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ σχετικά με τη βία κατά των γυναικών και

7

Ομοίως.

8

<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2878&langId=en>.

9

Έγγραφο του Συμβουλίου 15488/09.

10

Έγγραφο του Συμβουλίου 15992/09.

11

COM(2009) 410.

12

COM(2008) 636.

13

COM(2008) 600/4.

14

COM(2009) 409.

15

COM(2009) 136 τελικό.

κοριτσιών και την καταπολέμηση όλων των μορφών διακρίσεων εις βάρος τους», οι οποίες παρέχουν καθοδήγηση σχετικά με τις στρατηγικές που πρέπει να εφαρμόσουν τα κράτη μέλη και η ΕΕ στο πλαίσιο της εξωτερικής τους δράσης για την πρόληψη της βίας, την προστασία των θυμάτων και τη δίωξη των ατόμων που ασκούν τέτοια βία.

3. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ

Η ισότητα των φύλων δεν είναι μόνο θέμα πολυμορφίας και κοινωνικής δικαιοσύνης, αλλά και προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, της απασχόλησης, της ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής συνοχής. Η επένδυση σε πολιτικές για την ισότητα των φύλων έχει ως αποτέλεσμα την επίτευξη υψηλότερων ποσοστών απασχόλησης των γυναικών, συμβολής των γυναικών στο ΑΕγχΠ, έσοδα από τη φορολογία και βιώσιμα ποσοστά γονιμότητας¹⁶. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι η ισότητα των φύλων εξακολουθεί να αποτελεί βασικό στοιχείο της στρατηγικής της ΕΕ για το 2020, επειδή η ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών έχει αποδειχθεί βιώσιμη λύση για τις παλιές και τις νέες προκλήσεις. Οι πολιτικές για την ισότητα των φύλων πρέπει, συνεπώς, να θεωρούνται μακροχρόνια επένδυση και όχι βραχυπρόθεσμο κόστος.

Οι πολιτικές απαντήσεις που δόθηκαν στην ύφεση αποτελούν ευκαιρία καθώς και δυνητική απειλή για την απασχόληση των γυναικών και την ισότητα των φύλων. Υπάρχει κίνδυνος η τρέχουσα ύφεση να καθυστερήσει τις εξελίξεις, η ακόμη και να αντιστρέψει την πρόοδο, με μακροχρόνιες επιπτώσεις στη βιωσιμότητα της οικονομίας και των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, στην κοινωνική ένταξη και στη δημογραφία.

Οι αποτελεσματικές πολιτικές για την ισότητα των φύλων πρέπει να θεωρούνται μέρος της λύσης για την έξοδο από την κρίση, τη στήριξη της ανάκαμψης και την επίτευξη ισχυρότερης οικονομίας για το μέλλον. Η βάση για μια βιώσιμη ανάκαμψη και για υγιή δημόσια οικονομικά είναι οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στη διασφάλιση της αυξημένης συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό¹⁷. Έχει αποδειχθεί ότι η επένδυση στην απασχόληση και στην οικονομική ανεξαρτησία των γυναικών, καθώς και στη θέσπιση μέτρων εξισορρόπησης της εργασίας με την ιδιωτική ζωή τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες οδηγεί σε ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης¹⁸.

3.1. Ενίσχυση της συνέργειας μεταξύ ισότητας των φύλων και απασχόλησης για να τονωθεί η ανάκαμψη και η βιώσιμη ανάπτυξη

Η εξάλειψη των υφιστάμενων ανισοτήτων μεταξύ γυναικών και ανδρών μέσω πολιτικών για την ισότητα των φύλων μπορεί να θεωρηθεί παράγοντας ώθησης της ανάπτυξης και όχι κόστος για την κοινωνία. Η ισότητα των φύλων στην αγορά εργασίας μπορεί να επιτρέψει στα κράτη μέλη να αξιοποιήσουν πλήρως το δυνητικό εργατικό δυναμικό, ιδίως ενόψει των μελλοντικών ελλείψεων δεξιοτήτων. Επίσης, θα

¹⁶ Smith, M. and Bettio, F. (2008) 'Analysis Note: The economic case for gender equality', EGGE.

¹⁷ Έγγραφο του Συμβουλίου 16214/09.

¹⁸ Löfgren, A. (2009).

συμβάλει στην επιτυχία των μεταρρυθμίσεων στις πολιτικές για την απασχόληση, συμπεριλαμβανομένων των στρατηγικών ευελιξίας με ασφάλεια («flexicurity»).

- Οι προσπάθειες εξάλειψης των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων στην απασχόληση πρέπει να συνεχιστούν και να ενταθούν, ως μέρος της νέας στρατηγικής για την ανάπτυξη και την απασχόληση που θα θεσπιστεί το 2010, έτσι ώστε να μειωθούν σημαντικά οι διαφορές όσον αφορά την απασχόληση, τις αμοιβές και τη λήψη αποφάσεων, εξασφαλίζοντας καλύτερες θέσεις εργασίας και μειώνοντας τον διαχωρισμό της αγοράς εργασίας και τον κίνδυνο φτώχειας.
- Η μείωση των μισθολογικών διαφορών μεταξύ των φύλων και η καταπολέμηση των σχετικών αιτιών¹⁹ πρέπει να παραμείνουν προτεραιότητα. Η δράση σ' αυτόν τον τομέα πρέπει να εξασφαλίσει τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων και να συνδυάζει όλα τα διαθέσιμα μέσα, συμπεριλαμβανομένων της αποτελεσματικής εφαρμογής της υπάρχουσας νομοθεσίας, της αξιολόγησης των μισθολογικών συστημάτων με διαφάνεια, της αύξησης της ευαισθητοποίησης, καθώς και της καταπολέμησης των στερεοτύπων και της επανεξέτασης των ταξινομήσεων των επαγγελμάτων.
- Τα συστήματα φόρων και παροχών πρέπει να παρέχουν οικονομικά κίνητρα, για τις γυναίκες και τους άνδρες, ώστε να αρχίζουν, να παραμένουν και να επιστρέφουν στην εργασία. Όπου απαιτείται, τα συστήματα αυτά πρέπει να μεταρρυθμιστούν, έτσι ώστε να εξαλειφθούν τα οικονομικά αντικίνητρα όσον αφορά τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας των ατόμων που συμβάλλουν δευτερευόντως στο εισόδημα του νοικοκυριού και των ατόμων που φροντίζουν κυρίως τα εξαρτώμενα άτομα, καθώς και να εξασφαλιστεί ίση οικονομική ανεξαρτησία για τις γυναίκες και τους άνδρες, επίσης όσον αφορά την εξασφάλιση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, μολονότι θα προστατεύονται παράλληλα τα άτομα με ανεπίσημα πρότυπα σταδιοδρομίας.
- Για να περιοριστούν οι αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ίση συμμετοχή των γυναικών και ανδρών στην αγορά εργασίας, οι φορείς χάραξης πολιτικής πρέπει να καταρτίσουν τις πολιτικές τους απαντήσεις με βάση μια ανάλυση της αγοράς εργασίας που θα λαμβάνει υπόψη την ισότητα των φύλων, καθώς και με βάση συστηματικές εκτιμήσεις και αξιολογήσεις των επιπτώσεων στα φύλα. Η επένδυση στην κοινωνική υποδομή μπορεί να αποτελέσει παραγωγικό παράγοντα και να αλλάξει τις οικονομίες που είναι υπό επανάκαμψη.

3.2. Στήριξη της συμφιλίωσης μεταξύ εργασίας και ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες

Μια καλή εξισορρόπηση της εργασίας με την ιδιωτική ζωή τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες εξαρτάται από τη σύγχρονη οργάνωση της εργασίας, τη διαθεσιμότητα οικονομικά προσιτών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και από έναν πιο ισόρροπο επιμερισμό των οικογενειακών ευθυνών και των οικιακών καθηκόντων. Η δυνατότητα συμφιλίωσης μεταξύ εργασίας και οικογενειακής ζωής έχει άμεσο αντίκτυπο στην απασχόληση και τις θέσεις των γυναικών στην αγορά εργασίας, τις αποδοχές και την οικονομική τους ανεξαρτησία σε ολόκληρο τον κύκλο της ζωής τους.

¹⁹

COM(2007) 424.

Μια βασική πρόκληση είναι η εστίαση σε πολιτικές και κίνητρα που θα ενθαρρύνουν και θα επιτρέψουν στους άνδρες να αναλάβουν περισσότερες ευθύνες φροντίδας και οικογενειακής μέριμνας. Οι πολιτικές πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη τον αυξανόμενο αριθμό μονογονικών νοικοκυριών, των οποίων επικεφαλής είναι κυρίως γυναίκες.

- Οι προσπάθειες ανάπτυξης οικονομικά προσιτών, προσβάσιμων και ποιοτικών υπηρεσιών φροντίδας για τα παιδιά, σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς στόχους, και για άλλα εξαρτώμενα άτομα πρέπει να συνεχιστούν και να ενταθούν. Το δυναμικό των διαρθρωτικών ταμείων και του ΕΓΤΑΑ²⁰ για τη χρηματοδότηση ποιοτικών υπηρεσιών πρέπει να αξιοποιηθεί πλήρως.
- Η συμφωνία των ευρωπαϊκών κοινωνικών εταίρων σχετικά με τη γονική άδεια²¹ καταδεικνύει πρόοδο σ' αυτόν τον τομέα. Οι άνδρες πρέπει να ενθαρρυνθούν να μοιράζονται τα γονικά καθήκοντα μαζί με τις γυναίκες, και πρέπει να αναγνωριστεί καλύτερα στο χώρο εργασίας η ανάγκη τόσο των γυναικών όσο και των ανδρών να εξισορροπούν την εργασία με την οικογενειακή ζωή.
- Η οικονομική ύφεση δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για να επιβραδυνθεί η πρόοδος στις πολιτικές συμφιλίωσης και για να περικοπούν οι προϋπολογισμοί που διατίθενται για τις υπηρεσίες φροντίδας και τις ρυθμίσεις σχετικά με την άδεια, επηρεάζοντας, ειδικότερα, την πρόσβαση των γυναικών στην αγορά εργασίας.
- Οι προτάσεις για την επανεξέταση των δύο οδηγιών²² σχετικά με την άδεια μητρότητας και τα δικαιώματα των αυτοαπασχολούμενων γυναικών πρέπει να εγκριθούν γρήγορα από τους νομοθέτες της ΕΕ.

3.3. Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της ισότητας των φύλων

Οι γυναίκες διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας από τους άνδρες, εν μέρει λόγω των χαμηλότερων αποδοχών, της υψηλότερης έκθεσης σε συνθήκες επισφαλούς και με μικρότερη αξία απασχόλησης, και των μη αμειβόμενων καθηκόντων φροντίδας. Η φτώχεια πλήττει τις γυναίκες που είναι συνήθως σε ευάλωτη θέση, όπως οι γυναίκες που είναι επικεφαλής μονογονικών οικογενειών, οι ηλικιωμένες γυναίκες χωρίς σύζυγο, οι γυναίκες με αναπηρία, καθώς και οι γυναίκες που προέρχονται από μετανάστες και από εθνοτικές μειονότητες. Οι γυναίκες Ρόμα διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο περιθωριοποίησης και αποκλεισμού.

- Η πλήρης απασχόληση υψηλής ποιότητας είναι η καλύτερη διασφάλιση έναντι της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Για να εξασφαλιστεί με αποτελεσματικότητα ένας σταθερός δεσμός με την αγορά εργασίας, είναι πολύ σημαντικό να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στην εξασφάλιση υπηρεσιών, οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις αντίστοιχες ανάγκες των γυναικών και των ανδρών.

²⁰ Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης.

²¹ COM(2009) 410.

²² COM(2008) 636 και COM(2008) 637.

- Ιδίως σε εποχές ύφεσης, κατά τις οποίες οι φτωχοί κινδυνεύουν να βυθιστούν βαθύτερα στη φτώχεια, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην προστασία των ομάδων που αντιμετωπίζουν πολλαπλά μειονεκτήματα και να εξασφαλιστεί η συμμετοχή τους στην κοινωνία.
- Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού έτους 2010, το οποίο είναι αφιερωμένο στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, είναι σημαντικό να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι προκλήσεις σχετικά με την ισότητα των φύλων, στο πλαίσιο προγραμματισμένων δραστηριοτήτων.

3.4. Πρόληψη και καταπολέμηση της βίας που συνδέεται με το φύλο

Οι γυναίκες είναι τα κύρια θύματα της βίας που συνδέεται με το φύλο. Σε όλη την ΕΕ, εκτιμάται ότι τουλάχιστον δύο στις δέκα γυναίκες έχουν βιώσει σωματική βία τουλάχιστον μία φορά στην ενήλικη ζωή τους, και περίπου μία στις δέκα γυναίκες έχουν υποστεί σεξουαλική βία²³. Οι περισσότερες από αυτές τις πράξεις βίας πραγματοποιούνται από άνδρες στο άμεσο κοινωνικό τους περιβάλλον, και συχνότερα από συντρόφους και πρώην συντρόφους. Αυτή η βία, εκτός από τον ανθρωπινό πόνο που προκαλεί, έχει και σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις, με υψηλό κόστος για τον τομέα της υγείας, τις κοινωνικές υπηρεσίες, την αστυνομία και τον δικαστικό κλάδο, καθώς και την αγορά εργασίας.

- Οι προσπάθειες για την ανάπτυξη προληπτικών μεθόδων καταπολέμησης της βίας που συνδέεται με το φύλο, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων για σεξουαλική και εργασιακή εκμετάλλευση, πρέπει να ενταθούν²⁴. Η πρόληψη της βίας που συνδέεται με το φύλο σε όλες τις μορφές της είναι θεμελιώδους σημασίας και απαιτεί εκπαίδευση, κατάρτιση και ευαισθητοποίηση, συμπεριλαμβανομένης της συνεργασίας μεταξύ των κοινωνικών υπηρεσιών, των εργαζομένων στον τομέα της υγείας, της αστυνομίας και του δικαστικού κλάδου.
- Επικεντρωμένη δράση, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας, απαιτείται για την εξάλειψη των συνήθων ή παραδοσιακών επιβλαβών συμπεριφορών και πρακτικών, συμπεριλαμβανομένων του ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων των γυναικών, των πρόωρων και των αναγκαστικών γάμων, καθώς και των εγκλημάτων τιμής.
- Μολονότι τα στοιχεία είναι περιορισμένα, τα πορίσματα δείχνουν ότι η βία που συνδέεται με το φύλο αυξάνεται σε εποχές οικονομικών κρίσεων, με κύριες αιτίες την πίεση και την απώλεια της εργασίας²⁵. Πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην καταπολέμηση της βίας και στην επένδυση στις γυναίκες, έτσι ώστε να μην σημειωθεί αύξηση της βίας ως κρυφή συνέπεια της κρίσης.

²³ Συμβούλιο τη Ευρώπης (2006): Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών.

²⁴ Η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση απόφασης-πλασιού του Συμβουλίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και για την προστασία των θυμάτων [COM(2009) 136].

²⁵ Lubrani, O. (2009) 'The world economic and financial crisis: What will it mean for gender equality', UNIFEM.

3.5. Μετατροπή της δέσμευσης για την ισότητα των φύλων σε δράση και αποτελέσματα

Η ισότητα των φύλων μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν υπάρχει ισχυρή και σαφής δέσμευση στο ύψιστο πολιτικό επίπεδο, είτε στα ευρωπαϊκά όργανα είτε στις κυβερνήσεις ή στους κοινωνικούς εταίρους. Η πρόοδος απαιτεί να μετατραπεί η δέσμευση σε δράση μέσω αποτελεσματικών μηχανισμών και δομών εφαρμογής. Είναι σημαντικό να καταστεί η ισότητα των φύλων μια προβεβλημένη και βασική ανησυχία στην πολιτική και στον σχεδιασμό, και η ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των φύλων να γίνει ένα πιο αποτελεσματικό εργαλείο στη χάραξη πολιτικής.

- Μια ισχυρή δέσμευση για περαιτέρω πρόοδο στον τομέα της ισότητας των φύλων πρέπει να επιτευχθεί τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο κρατών μελών, μέσω μιας στρατηγικής για την εφαρμογή του χάρτη πορείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών²⁶, του ευρωπαϊκού συμφώνου για την ισότητα των φύλων²⁷, που θεσπίστηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, και του πλαισίου δράσεων για την ισότητα των φύλων, που συμφωνήθηκε από τους ευρωπαϊκούς κοινωνικούς εταίρους²⁸.
- Απαιτείται καλύτερη κατάρτιση και διαμόρφωση ικανοτήτων, για να πειστούν και να μπορέσουν οι αρμόδιοι χάραξης πολιτικής να συμπεριλάβουν τη διάσταση της ισότητας των φύλων στους οικείους τομείς αρμοδιότητάς τους, και να αξιολογήσουν τον ιδιαίτερο αντίκτυπο των πολιτικών στις γυναίκες και τους άνδρες. Αυτό επίσης απαιτεί την ανάπτυξη στατιστικών, δεικτών, εργαλείων και εγχειριδίων σχετικά με τα φύλα, συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών.
- Τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες πρέπει να οικειοποιηθούν τα ζητήματα των φύλων και να είναι πεπεισμένοι για τα οφέλη των αποτελεσματικών πολιτικών για την ισότητα των φύλων για το σύνολο της κοινωνίας. Η καλύτερη συνέργεια μεταξύ των πολιτικών και των μέσων είναι επίσης σημαντική για την επίτευξη περαιτέρω προόδου.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ενόψει της δυνητικής συμβολής της ισότητας των φύλων στη βιώσιμη ανάπτυξη, την απασχόληση, την ανταγωνιστικότητα και την κοινωνική συνοχή, η Επιτροπή θεωρεί ότι η διάσταση της ισότητας των φύλων πρέπει να ενισχυθεί σε όλους τους τομείς της στρατηγικής μετά τη Λισαβόνα.

Η Επιτροπή καλεί το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να ζητήσει από τα κράτη μέλη να ανταποκριθούν χωρίς καθυστέρηση στις προκλήσεις που παρουσιάζονται στην παρούσα έκθεση, και ιδιαίτερα στις ακόλουθες:

- ενίσχυση της διάστασης της ισότητας των φύλων για όλους τους τομείς της στρατηγικής της ΕΕ για το 2020, συμπεριλαμβανομένων της

26

COM(2006) 92.

27

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/89013.pdf.

28

<http://www.etuc.org/r/704>.

αποτελεσματικότερης χρήσης της ενσωμάτωσης της διάστασης της ισότητας των φύλων και των ειδικών δράσεων και στόχων για την ισότητα των φύλων στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση·

- μείωση των μισθολογικών διαφορών μεταξύ των φύλων μέσω ειδικών στρατηγικών που να συνδυάζουν όλα τα διαθέσιμα μέσα, συμπεριλαμβανομένων των στόχων, κατά περίπτωση·
- διασφάλιση του ότι η πολυμορφία στα διοικητικά συμβούλια των εισηγμένων εταιρειών υιοθετεί ένα ισόρροπο και μακροπρόθεσμα προσανατολισμένο περιβάλλον λήψης αποφάσεων και του ότι οι γυναίκες θα ενθαρρύνονται να συμμετέχουν στα διοικητικά συμβούλια των εισηγμένων εταιριών·
- βελτίωση των μέτρων συμφιλίωσης τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των αδειών που σχετίζονται με την οικογένεια, των υπηρεσιών φροντίδας, των ρυθμίσεων ευέλικτου ωραρίου εργασίας και της ενθάρρυνσης για ίσο επιμερισμό των ιδιωτικών και των οικογενειακών ευθυνών, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η εργασία πλήρους απασχόλησης τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άνδρες·
- εντατικοποίηση των προσπαθειών για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας που συνδέεται με το φύλο·
- διασφάλιση του ότι οι πολιτικές δίνουν σημασία στις γυναίκες, και ιδίως σε εκείνες που είναι σε ευάλωτη θέση – για παράδειγμα, οι γυναίκες με επισφαλή εργασία, οι ηλικιωμένες εργαζόμενες γυναίκες, οι γυναίκες που είναι επικεφαλής μονογονικών οικογενειών, οι γυναίκες με αναπηρία, οι γυναίκες που προέρχονται από μετανάστες και από εθνοτικές μειονότητες και οι γυναίκες Ρόμα·
- διασφάλιση του ότι η διάσταση της ισότητας των φύλων θα ενσωματωθεί στις απαντήσεις που θα δοθούν στην ύφεση τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, λαμβανομένου υπόψη του διαφορετικού αντικτύπου της κρίσης στις γυναίκες και στους άνδρες·
- ανανέωση της δέσμευσης που αναλήφθηκε από τα κράτη μέλη στο ευρωπαϊκό σύμφωνο για την ισότητα των φύλων και ενίσχυση της σύμπραξης και της συνέργειας μεταξύ των ευρωπαϊκών οργάνων, των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών.